

UNES NOTES SOBRE L'ÚS DE CAVITATS EN RAMADERIA. PASSOS, MALLADES I SESTERS

Josep Lluís Viciano Agramunt (Espeleo Club Castelló)

L'excursionisme ben entès, el que afegeix una part intel·lectual a l'exercici físic, s'interessa per tot allò que forma part del territori que recorre, on anys i gents han afectat el suport natural i han ajudat a conformar un paisatge, i una part important d'aqueixes gents la formen els ramaders, els pastors, i els seus treballs per a poder traure profit de la terra.

En un manuscrit amb el títol llarg de *LIBRO PADRON DEL TERMINO DE LA VILLA DE CHODOS QUE PRINCIPIA EN EL AÑO 1799*, però el contingut encara en la llengua del poble malgrat els decrets de Nova Planta, l'escrivà, quan descriu cada finca i dona els seus límits, utilitza repetidament la fórmula "salvant passos, mallades y sesters públichs", tres elements fonamentals del pastoreig.

Els *passos*, també assagadors, camins, carreres, carrerasses, etc., comuniquen les diferents zones de pastura i permeten la convivència amb l'agricultura, l'altra activitat humana que trau benefici del territori; els *sesters*, també sestadors i assestadors, són els llocs ombrívols com arrimances, balmes, coves, arbres frondosos i qualsevol punt del paisatge que done ombra i on fan estada els bestiaris en les hores més caloroses del dia; les

mallades són els llocs, moltes vegades cavitats, on ramats i pastors passen la nit, els segons en el fogueral a la mateixa mallada, immediat o un poc allunyat.

Sobre les mallades en els *Capítols d'Herbatge de la Setena de Culla*, de 1345 en avant, els donen un ample de 30 alnes, i aquí no està de més recordar que l'alna i el seu sinònim vara tenien 906 mm a les parts central i septentrional del país, mentre en la meridional en tenia 912. Al *Llibre dels Passos*, de Lluçena, de 1846, l'ample de la mallada és de 90 passes. Les tanques eren de pedra en sec, de pedra i matèria vegetal, i de vegetació, però també hi havia mallades sense cap mena de protecció, ja que segons pastors majors les ovelles les "volien" i es resguardaven en elles instintivament.

Una part important de la mallada és el ja nomenat *fogueral*, on els pastors tenen les seues coses, fan els menjars i pernocten, un mot ben viu encara entre els pastors vells de la tinença de Benifassà, i que trobem documentat en 1540 en un manuscrit d'Herbers:

***Lo camí e malladar del single d'en capsir
Item fonch regonegut lo camí que va al cin-
gle d'en capsir que comence y***

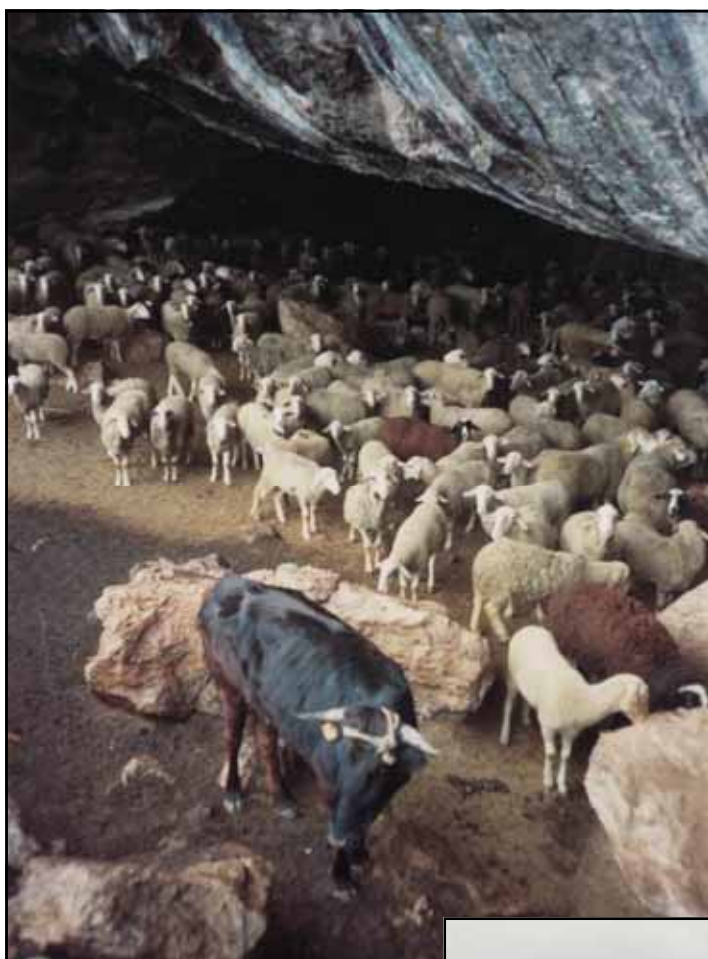

Figura 1: Cueva de la Higuera

engrane a les saleres del camp
d'en gascó y va tot collet e a
hun tir de ballesta del
camí de la plana trobaren una
fita a la part d'en godes y plan-
taren-en altra a la
part d'en gascó E mes avant en
la costera tot collet amunt tro-
baren dues fites la
una endret de l'altra e en cap
del tocalet que va al cingle tro-
baren dues fites
antigues e mes avant endret de
axò d'en godes feren una creu
en hun cantal E mes
avant en lo collet de la boqua
del single feren una creu E mes
endret del fogueral
feren una creu en hun cantal a
part d'avall ...

Com a topònim el trobem en
uns papers de la visura de 1582 dels
camins d'herbatge de la tinença de
Culla, per a designar unes mallades:

**Foguerals del castell de Corbó
E de allí los dits missatgers miraren
los Foguerals del castell de Corbó,
alt i
baix, los quals son mallada
d'erbatge y trobaren aquells ben
tractats.**

Pel que fa a les mallades, a
primers dels anys 70, a punt ja de
despoblar-se el mas de Montoliu, a
Xodos, preguntem al masover, pastor
de tota la vida i bon coneixedor del
territori, si sap que és una mallada,
mot també present entre els topònims
de la zona, com el mas de les Malla-
des, però ignora quina cosa és; llavors
li fem un poc de definició de la paraula
i contesta: "Això que tu dius és una
corralissa".

Figura 2: La Bastida.